

causa. Quid⁸ istic facitis? prælium expectatis, quod firmissimum est? Vestras copias non novi. Nostri valde depugnare, & 10 facile algere, & esurire consueverunt.

8 *Istic*] In Græcia. Nam post bellum Hispantiense, quo confecto statim Cæsar in Græciam contra Pompejum navigavit, hanc epistolam scriptam esse constat. *Idem*.
 9 *Quod firmissimum est*] Ex parte Cæsaris. *Idem*. Lege: *quo firmissimum est*; nempe

Cæsar, quo invictus est. J. F. Gronov.

10 *Facile algere*] Ergo paratiores ad sustinendum etiam diuturnum bellum. Nec esse, quod, ad fatigandum Cæsaris exercitum, Pompejani bellum trahant. *Cellar*.

EPISTO-

EPISTOLARUM
 AD FAMILIARES
 LIBER IX.

M. T. CICERO M. TERENTIO VARRONI S. D.

I. **E**X his literis, quas Atticus a te missas mihi legit, quid ageres, & ubi esses, cognovi: quando autem te visuri essemus, nihil sane ex iisdem literis potui suspicari. In spem tamen venio appropinquare tuum adventum, qui mihi utinam solatio sit: etsi tot tantisque rebus urgemur, ut nullam allevationem quisquam non stultissimus sperare debeat: sed tamen aut tu potes me, aut ego te fortasse aliqua re juvare. Scito enim me, posteaquam in urbem venerim, rediisse cum veteribus amicis, id est, cum libris nostris in gratiam. Etsi non idcirco eorum usum dimiseram, quod iis succenserem: sed quod eorum me suppedebat. Videbar enim mihi, cum me in res turbulentissimas infidelissimis fociis demissem, præceptis illorum non satis paruisse. Ignoscunt mihi, revocant in consuetudinem pristinam, teque, quod in eo permaneris, sapienterem, quam me, dicunt fuisse. Quamobrem cum placatis his utor, videor sperare debere, si te viderim, & ea quæ premant, & ea quæ impendeant, me facile transiturum. Quamobrem sive in Tusculano, sive in Cumano² ad te placebit, sive (quod minime velim) Romæ: dummodo simul simus, perficiam

Tom. VII.

O o

pro-

ARGUMENTUM. Varronis adventum expectat, ut ex consuetudine ejus non minus, quam ex studiis ac libris, cum quibus in gratiam redierit, solatium doloris petat, quem ex afflictâ rep. ceperat. Anno U. C. 707.

1 *Impendeant*] Post Africanum bellum, quod Cæsar tunc gerebat. *Maunius*.

2 *Ad te*] Id est, apud te, & in tua villa: habuit enim & M. Varro villam in Cumano, quod ex proximo Academicorum ad ipsum missorum colligitur. *Vitar*.

profecto, ut id utriusque nostrum commodissimum esse videatur. Vale.

CICERO VARRONI.

II. **C**ANINIUS idem tuus & idem noster, cum ad me pervespero venisset, & se postridie mane ad te iturum esse dixisset: dixi ei me daturum aliquid mane; ut peteret, rogavi. Conscripsi epistolam noctu: nec ille ad me rediit. Oblitum credidi. Attamen eam ipsam tibi epistolam misissem per meos, nisi audissem ex eodem, postridie te mane e Tusculano exiturum. ¹ At tibi repente paucis post diebus, cum minime expectarem, venit ad me Caninius mane: proficisci ad te statim dixit. Et si erat ² ἡ ἀλλοῦ illa epistola, praesertim tantis postea novis rebus allatis, tamen perire lubricationem meam nolui, & eam ipsam Caninio dedi. Sed cum eo, & homine docto, & tui amatissimo locutus esum, quae pertulisse illum ad te existimo. Tibi autem idem consilii do, quod mihi metipsum, ut vitemus oculos hominum, si linguas minus facile possumus. Qui enim victoria se effe- runt, quasi victos nos intuentur. Qui autem victos esse nostros moleste ferunt, nos dolent vivere. Quæres fortasse, cur, cum hæc in urbe sint, non absum, quemadmodum tu. Tu enim ipse, qui & me, & alios prudentia vincis, omnia, credo, vidisti: nihil te omnino sefellit. Quis est tam lynceus, qui in tantis tenebris nihil offendat, nusquam incurrat? Ac mihi quidem jam pridem venit in mentem, bellum esse aliquo exire, ut ea, quæ agebantur hic, quæque dicebantur, nec viderem, nec audirem. ³ Sed calumniabar ipse. Putabam, qui obviam mihi venisset, ut cuique commodum esset,

ARG. Retentæ epistolæ causam exponit, deinde suadet, ut vitet oculos hominum, quod ipse faciat; donec gratulatio Africanæ victoriæ deserviat: & suum juvanda reip. desiderium declarat. Anno U. C. 707.

¹ At tibi] Tibi, ornatus gratia & hic, & alibi addidit Cicero. Epist. 6. ad M. Bruttium, Epist. 14. lib. X. ad Att. & Cælius e-

piſt. 2. lib. VIII. Manus.

² ἡ ἀλλοῦ] Obſoleta, non recens.

³ Sed calumniabar ipse] Videtur desiderari me, ut fit, calumniabar ipse me. Sed nihil variant edit. Lamb. Ipse falsa hac suspi- cione me morabar, impedimentum mihi ob- jiciebam. Sic calumnia superius lib. I. epist. 1. & lib. VI. ep. 7. Grævius.

esset, suspicaturum, aut dicturum, etiam si non suspicatur: Hic aut metuit, & ea re fugit, aut aliquid cogitat, & habet navem paratam. Denique, levissime qui suspicatur, & qui fortasse me optime novisset, putaret me idcirco discedere, quod quosdam homines oculi mei ferre non possent. Hæc ego suspicans adhuc Romæ maneo: & tamen ⁴ ἀλλοῦ consuetudo diuturna callum jam obduxit stomacho meo. Habes rationem mei consilii. Tibi igitur hoc casteo: latendum tantisper ibidem, dum deservescit hæc ⁵ gratulatio, & simul dum audiamus, quemadmodum negotium confectum sit. Confectum enim esse existimo. Magni autem intererit, qui fuerit victoris animus, qui exitus rerum. Quanquam, quo me conjectura ducat, habeo: sed expecto tamen. Te vero nolo, ⁶ nisi ipse rumor jam rancus erit factus, ad Bajas venire. Erit enim nobis honestius, etiam cum hinc discesserimus, videri venisse in illa loca ploratum potius, quam natatum. Sed hæc tu melius. Modo nobis ster illud, una vivere in studiis nostris: a quibus antea delectationem modo petebamus, nunc vero etiam salutem: non desse, si quis adhibere volet, non modo ⁷ ut architectos, verum etiam ut fabros, ad ædificandam rempublicam, & potius libenter accurrere: si nemo utetur opera, tamen & scribere, & legere ⁸ πολιτείας: & si minus in curia atque in foro, at in literis & libris, ut doctissimi veteres fecerunt, ⁹ navare rempublicam, & de moribus, ac legibus quarere. Mihi hæc videntur. Tu quid sis acturus, & quid tibi placeat, pergratum erit si ad me scripseris. Vale.

⁴ ἀλλοῦ] Sensim.

⁵ Gratulatio] Ob res a Cæsare in Africa contra Scipionem, Pompej Magni locerum, & Jubam, Mauritania regem, prospere gestas. Idem.

⁶ Nisi ipse rumor jam rancus erit factus] Nisi rumor de victoria Casariana jam ceperit immitti, evanescere, sive, ut Tacitus loquitur, senescere. Grævius.

⁷ Ut architectos] Tanquam principes civis, quales olim sumus. Manus.

⁸ Πολιτείας] Libros de regenda rep. Idem.

⁹ Navare Rempublicam,] Efficere aliquid Reip. utile, juvare. VI. 1. navare aliquid & efficere. J. F. Gronov. Sed alii aliter. Nam gubernare opinatur legi posse Victorius: juvare; Manutius: alii verbo addito, navare operam reip.

CICERO VARRONI.

III. **E**TSI quid scriberem non habebam, tamen Caninio ad te eunti non potui nihil dare. Quid ergo potissimum scribam? quod velle te puto, cito me ad te esse venturum. Etsi vide, quæso, satisne rectum sit, nos hoc tanto incendio civitatis in istis locis esse. Dabimus sermonem iis, qui nesciunt nobis, quocumque in loco simus, eundem cultum, eundem victum esse. Quid refert? tamen in sermone incidemus. Valde id, credo, laborandum est, ne, cum omnes in omni genere & scelerum & flagitiorum volentur, nostra nobiscum, aut inter nos cessatio vituperetur. Ego vero neglecta² barbarorum inscitia, te persequar. Quamvis enim hæc sint misera, quæ sunt miserima, tamen artes nostræ nescio quo modo nunc uberiores fructus ferre videntur, quam olim ferebant: sive quia nulla nunc in re alia acquiescimus, sive quod gravitas morbi facit, ut medicinæ egeamus, eaque nunc appareat, cujus vim non sentiebamus, cum valebamus. Sed quid ego nunc hæc ad te, cujus domi nascuntur? ³ γλαυκ' εἰς Ἀθῶνας. Nihil scilicet, nisi ut, rescribens aliquid, me expectares. Sic igitur facies. Vale.

ARG. Iturum se ad Varronem scribit: sed fore qui reprehendant, quod in tanto incendio civitatis amicitias locorum querant: tunc vero barbarorum voces contemneret, & persequi propositum, ut in studiis una vivant.

Anno U. C. 707.

¹ Nobiscum aut inter nos] Bona correctio.

Nam poterat aliquis objicere, cessare eos esse cum aliis: liquidem in urbe non viverent. Cessamus, inquit, inter nos, non inter alios; quia remoti a multitudinis vivimus. Manut.

² Barbarorum] Indoſtorum. Idem.

³ Γλαυκ' εἰς Ἀθῶνας] Vide VI. 3.

CICERO VARRONI S.

IV. **Π**Ερὶ δυνάτων me scito κατὰ Διοδώρον κέλευν. Quapropter, si venturus es, scito necesse esse te venire.

ARG. De Varronis adventu ex Diodori philosophi sententia locatur ita, ut ad Chryſippi sententiam accedat. Anno U. C. 707.

¹ Περὶ δυνάτων] De rebus, quæ fieri possunt: de possibilibus. Hoc enim verbo, quod vitasse Cicero videtur, Plautus in Stichone est: & Quintilianus, quod Græce δυνα-

τῶν. Latine dici Possibile, quamquam appellatione duriore, auctor est libro III. cap. 8. Manut.

² Κατὰ Διοδώρον κέλευν] Ex Diodori sententia judicare. Quid sentiret Diodorus ostendit Cic. in lib. de Fato, cap. 7. Maxime tibi, Chryſippe, cum Diodoro &c. Idem.

AD FAMILIARES LIB. IX.

re. Sin autem non es, ³ τῶν ἀδυνάτων est te venire. Nunc vide, utra te ⁴ κείσῃ magis delectet, Χρυσπεία-ne, an hæc, quam noster Diodotus non concoquebat. Sed de his etiam rebus, otioso cum erimus, loquemur. Hoc etiam ⁵ κατὰ Χρυσπείον δυνατὸν est. ⁶ De Coctio mihi gratum est. Nam id etiam Attico mandaram. Tu si minus ad nos; accurremus ad te. Si ⁷ hortum in bibliotheca habes, deerit nihil. Vale.

³ Τῶν ἀδυνάτων] Ex iis rebus, quæ fieri non possunt. Idem.

⁴ Κείσῃ . . . Χρυσπεία] Judicium ex Chryſippi sententia.

⁵ Κατὰ Χρυσπείον δυνατὸν] Secundum Chryſippum fieri potest.

⁶ De Coctio] Quid si Coctio? de quo ad Att. XII. 13. Corrad.

⁷ Hortum] Illatum, non ibi natum. Manut. Vix horum hic intelligere Manutius videtur potuisse alium, quam ex eorum genere, quos vocabant hortos Adonidis; hoc est, flores aut plantas in testulis, uti notat Helychius. An tales delicias amaret in bi-

bliotheca Cicero, non dicam: scio ambulationibus delectatum; & de testaceis ejusmodi hortulis valde contemptum locutus esse veteres. In bibliotheca Badius interpretatur in loco bibliothecæ vicino. Nihil expedit. An ignorabat Cicero, in Varronis villa hortum esse? Cur ergo diceret, si habet? Eum ego arbitror aliud velle; hoc nempe: Non egresſurum se Varronis & bibliothecæ, nisi ut in orto corpus ambulando exerceat; itaque non egresſurum omnino, si in bibliotheca sit hortus. Scripsit facere, suo more Cicero, neque intelligi voluit grammaticæ. Oliver.

CICERO VARRONI.

V. **M**IHI vero ad Non. bene maturum videtur fore, neque solum propter reipublicæ, sed etiam propter anni tempus. Quare diem istum probo. Itaque eundem ipse sequar. ¹ Consilii nostri, ne si eos quidem, qui id secuti non sunt, non poeniteret, nobis poenitendum putarem. Secuti enim sumus non spem, sed officium. Relinquimus autem non officium, sed desperationem. Ita verecundiores fuimus, quam qui se domo non commoverunt: saniores, quam qui, amissis opibus, domum non reverterunt. Sed nihil minus ferro, quam severitatem otiosorum: & quoquo modo se res habe-

ARG. Probat & diem, quo conventuri sint, & suum Varronisque consilium, quod semel a Cesare visum ab armis discesserint. Anno U. C. 707.

¹ Consilii nostri] Hujus nostri consilii, inquit Cicero, ne tum quidem nobis poenitendum putarem, si eos, qui id secuti non sunt, non poeniteret. Cum vero eos poeniteat, quod in bello remanserint, multo mi-

nus nobis, qui saniores fuimus, poenitendum puto. Ne si, verbo praeponuntur, & in eo tamen verbo inest vis negandi. Nam illud, Nobis poenitendum putarem, valet, non putarem, quia respicit superiores particulas, ne si, quæ si postponuntur, addenda erit eundem verbo altera negatio, ut ita dicitur: Nobis poenitendum non putarem, ne si eos quidem, &c. Manut.

haberet, magis illos vereor, qui in bello occiderunt, quam hos curo, quibus non satisfacimus, quia vivimus. Mihi si spatium fuerit in Tusculanum ante Nonas veniendi, istuc te videbo. Sin minus, persequar in Cumanum: & ante te certior faciam, ut ² lavatio parata sit.

² Lavatio] Instrumentum balneare. Phædrus *Levatiorem argenteam*, Fabula LXIII. (five lib. IV. Fab. 4. cui titulus, *Ætopus interpret Testamenti*. J. F. Gron.

CICERO VARRONI.

VI. CANINIUS noster me tuis verbis admonuit, ut scriberem ad te, si quid esset quod putarem te scire oportere. Est igitur adventus Cæsaris, scilicet, in expectatione: neque tu id ignoras. Sed tamen, cum ille scripisset, ut opinor, se in ¹ Alsiense venturum, scripserunt ad eum sui, ne id faceret: ² multos ei molestos fore, ipsunque multis: Ostia videri commodius eum ³ exire posse. Id ego non intelligebam quid interesset. Sed tamen Hirtius mihi dixit, & se ad eum, & Balbum, & Oppium scripisse ut ita faceret, homines, ut cognovi, amantes tui. Hoc ego idcirco nosse te volui, ut scires, hospitium tibi ubi parares, vel potius ubi utrique. Quid enim ille facturus sit, incertum est: & simul ostentavi tibi, me istis esse familiarem, & consilii eorum interesse. Quod ego cur nolim, nihil video. ⁴ Non enim est idem, ferre si quid ferendum est, & probare si quid probandum non est. Etsi, quid non probem quidem, nescio, præter initia rerum. Nam hæc in voluntate fuerunt. Vidi enim (nam tu aberas) nostros amicos cupere bellum: hunc autem non tam cupere, quam non timere. Ergo hæc consilii fuerunt:

ARG. Cæsaris ex Africano bello adventum nuntiat, & belli civilis causam in Pompejum porius, quam in Cæsarem conferre. Varronem autem laudat, quod se ab armis ad studia, quasi a tempestate in portum, contulerat. Anno U. C. 707.

¹ Alsiense] Quod in superi maris litore Plinius & Ptolemæus constituunt. *Masut.*

² Multos] Cum ibi essent multorum vil-

læ ob regionis amoenitatem. *Idem.*

³ Exire] De navi descendere.

⁴ Non enim est idem] Arguta sententia. Fero, inquit, quæ serenda sunt: (quis enim cum temporum necessitate pugnat?) non ideo tamen proba, quæ probanda non sunt. *Masut.* Frustra mihi quidem videtur hanc sollicitare lectionem H. Stephanus, *Sebedisim. Var. lib. II. cap. 27. Olivetus.*

runt: reliqua necessaria. Vincere autem aut hos, aut illos necesse est. Scio te semper mecum in luctu fuisse, cum videremus, quam illud ingens malum alterius utrius exercitus ex ducum interitu: tum vero extremum malorum omnium esse civilem belli viatoriam: quam quidem ego etiam illorum timebam, ad quos veneramus. Crudeliter enim otiosus minabantur: eratque iis & tua invisita voluntas, & mea oratio. Nunc vero, si essent nostri positi, valde intemperantes fuissent. Erant enim nobis perirati, quasi quidquam de nostra salute decrevissemus, quod non idem illis censuissemus: aut quasi utilius reipublicæ fuerit, eos etiam ad ⁵ bestiarum auxilium confugere, quam vel emori, vel cum spe, si non optima, at aliqua tamen vivere. ⁶ At in perturbata republica vivimus. ⁷ Quis negat? Sed hoc viderint ii, qui nulla sibi subsidia ad omnes vitæ status paraverunt. Hac enim ut venirem, superior longius, quam volui, fluxit oratio. Cum enim te semper magnum hominem duxi: tum quod his tempestatibus es prope solus in portu, fructusque doctrinæ percipis eos, qui maximi sunt, ut ea consideres, eaque tractes, quorum & usus, & delectatio est omnibus istorum & ⁸ actis, & voluptatibus anteponenda. Equidem ⁹ hos tuos Tusculanenses dies instar esse vitæ puto: libenterque omnibus omnes opes concesserim, ut mihi liceat, vi nulla interpellante, in modo vivere. Quod nos quoque imitamur, ut possumus, & in nostris studiis libentissime conquiescimus. Quis enim hoc non dederit nobis, ut, cum opera nostra patria five non possit uti, five nolit, ad eam vitam revertamur, quam multi docti homines, fortasse non recte, sed tamen multi, etiam reipublicæ præponendam putaverunt? Quæ igitur studia magnorum hominum sententia vacationem habent etiam publici mun-

⁵ Bestiarum] Elephantorum Juba.

⁶ At] Objectio: Vivimus ubi viris vivere indignum est, republica in tyrannidem prolapsa. J. F. Gronov.

⁷ Quis negat? sed hoc viderint] Fateor. Sed hæc obediatio tantum valet adversus eos, qui se non intrudere ad utramque fortunam tolerantiam. *Idem.*

⁸ Actis] Amena littora, in quæ se re-

cipiebant cum genio vellent indulgere, partim ob amœnum in mare prospectum, partim propter piscium delicias. Servius ad V. *En. In sola secreta Troades æta.* Grav.

⁹ Hos Tusculanenses dies tuos] Sic agere, quemadmodum tu hos proximos dies in Tusculano tuo egisti inter libros, quos vel legis, vel facis, eam demum ego veram vitam puto. J. F. Gronov.

neris, iis, concedente republica, cur non abutatur? Sed plus facio, quam Caninius mandavit. Is enim, si quid ego scirem, rogarat, quod tu nescires: ego tibi ea narro, quæ tu melius scis, quam ipse, qui narro. Faciam ergo illud, quod rogatus sum, ut eorum, quæ temporis hujus sint, quæve audiero, ne quid ignores.

CICERO VARRONI.

VII. COENABAM apud Sejum, cum utrique nostrum reditæ sunt a te literæ. Mihi vero jam maturum videtur. Nam, quod antea calumnietus sum, indicabo malitiam meam. Volebam prope alicubi esse, si quid bonæ salutis, ³ *ὅν τε δὲ ἐρχομένα*. Nunc, quando confecta sunt omnia, dubitandum non est, quin ⁴ equis viris. Nam, ut audivi de ⁵ L. Cæsare filio, mecum ipse, ⁶ *Quid hic mihi faciet patri?* Itaque non desino apud istos, qui nunc dominantur, cœnitare. Quid faciam? tempori serviendum est. Sed ridicula ⁷ missa; præsertim cum sit nihil quod rideamus.

⁸ *Africa terribili tremis horrida terra rumetur.*

Itaque nullum est ⁹ *ἀποπροσχημένον*, quod non verear. Sed quod quaris, ¹⁰ quando, qua, quo, nihil adhuc scimus. Istituc ipsum de Baiis, nonnulli dubitant, an per Sardiniam veniat. Illud

ARG. Jam maturum esse ait, ut ab urbe discedat: & de Cæsaris ex Africano bello redeuntis itinere diversos rumores nuntiat. Anno U. C. 707.

¹ Indicabo malitiam meam] Fatebor tibi, quod alicubi cogitarem. J. F. Gronov.

² Si quid bonæ salutis] Si de Pompejanorum victoria nuntius afferretur. Timebat enim eos Cicero, si vicissent. Man.

³ ὅν τε δὲ ἐρχομένα] Utrouque simul eunte. *Iliad.* X. 225.

⁴ Equis viris] Omni conatu, manibus pedibusque, subaudi, Cæsari obviam eamus. Translatio a militari certamine, quo contenditur equis virisque. Inde manavit proverbium. Cum vero celeritas indicatur, *Equis; veis*, dicitur, surgentium similitudine terra marique. Manutius.

⁵ L. Cæsare filio] Quem Dio, lib. XLIII.

justi Cæsaris occulte interemptum ostendit, quia perpetuo contra ipsum pugnavit. Hujus Cæsaris pater fuit L. Cæsar, avunculus M. Antonii. Idem.

⁶ Quid hic mihi faciet patri?] Si L. Cæsarem, propinquum suum, necavit: quid mihi faciet? Sumpsit ex Andria Terentii. (*And.* I. sc. 1. vers. 85.) Idem.

⁷ Missa] Subaudi, *sine*: vel *faciamus*. Idem.

⁸ Africa] Ennii versus. Idem.

⁹ ἀποπροσχημένον] De Finib. III. 15.

¹⁰ Quando, qua, quo] Quando sit Cæsar venturus, qua via, ad quem locum. Hinc opinor hanc epistolam, in qua nihil certi de Cæsaris adventu Cicero significat, ante superiorem proximam scriptam esse, in qua Cæsaris adventum expectari dicit, & exitum vel *Officij*, vel in *Alliense*. Idem.

Illud enim adhuc ¹¹ prædium suum non inspexit: nec ullum habet deterius, sed tamen non contemnit. Ego omnino magis arbitror per Siciliam: vel jam scimus: adventat enim Dolabella. ¹² Eum puto magistrum fore.

¹³ Πολλοὶ μαθηταὶ κρείττους διδασκάλων.

Sed tamen, si sciam, quid tu constitueris, meum consilium accommodabo potissimum ad tuum. Quare expecto tuas literas. Vale.

¹¹ Prædium suum] Per jocum Sardiniam vocat Cæsaris prædium: quasi provincie populi R. Cæsaris essent prædia. Idem.

¹² Eum puto magistrum fore] Is docebit, qua ratione amissam Cæsaris gratiam recuperare, cum ego eum in arte oratoria docere sim solitus. Sic Manutius. Sed suspicor Ciceronem respicere etiam ad Magistros auditorum, & significare, Dolabellam prædium Cæsaris operam, qualem præstitit P. Sylla & propinquo suo & Cæsari, quem ait vibrasse

illam cruentam hastam. II. Off. 8. hoc est, prædium auctioribus conficatorum, & subhastatorum honorum, quæ inimicorum Cæsaris fuissent. J. F. Gronov.

¹³ Πολλοὶ μαθηταὶ κρείττους διδασκάλων] Multi discipuli meliores magistris. Responso ad tacitam objectionem. At Cæsar ipse magister est atque auctor, ut omnis hujusmodi, sic & proscriptorium; Dolabella Cæsaris discipulus. At (respondet) multi discipuli potiores magistris. Idem.

CICERO VARRONI.

VIII. ETSI munus flagitare, quamvis quis ostenderit, ne populus quidem solet, nisi concitatus: tamen ego expectatione ² promissi tui moveor, ut admoneam te, non ut flagitem. Mihi autem ad te ³ quatuor admonitores non nimis verecundos. Nosti enim profecto ⁴ os ejus adolescentioris Academiæ. Ex ea igitur media excitatos mihi, qui metuo ne te forte flagitent: ego autem mandavi, ut rogarent. Expectabam omnino jamdiu, meque sustinebam, ne ad te prius ipse quid scriberem, quam aliquid accipissem, ut possem te remunerari quam simillimo munere. Sed, cum tu tardius faceres, id est, ut ego interpretor, diligentius, teneri non potui.

Tom. VII.

P p

ARG. Promiserat Varro Ciceroni se libros dicaturum: Cicero eum promissi admonet, missis quatuor Academicarum questionum. Anno U. C. 708.

¹ Ostenderit] Significaverit se daturum. Manutius.

² Promissi tui] Fortasse libros de ling. Lat. significat, quos postea Varro ad Ciceronem misit. Idem.

³ Quatuor admonitores] Quatuor libros Academicos: quorum primus duntaxat extat: reliqui tres desiderantur. Idem.

⁴ Os] Impudentiam Academiæ novæ. Habent ejus principes nostri quatuor editores: *illus*, Grævius. Recte utrumque aberit.

tui, quin conjunctionem studiorum amorisque nostri, quo possem, literarum genere declararem. Feci igitur sermonem inter nos habitum in Cumano, cum esset una Pomponius: tibi dedi partes ⁵ Antiochinas, quas a te probari intellexisse mihi videbar: mihi sumpsi ⁶ Philonis. Puto fore, ut, cum legeris, mirere, nos id locutos esse inter nos, quod nunquam locuti sumus: sed nostri morem dialogorum. Post hæc autem, mi Varro, quam plurima, si videtur, & ⁷ de nobis inter nos: sero fortasse: sed ⁸ superiorum temporum fortuna reipublicæ causam sustineat. ⁹ Hæc ipsi præstare debemus. Atque utinam quietis temporibus, atque aliquo, si non bono, at saltem certo statu civitatis, hæc inter nos studia exercere possemus. Quanquam tum quidem vel aliæ quæpiam rationes honestas nobis & curas & actiones darent: nunc autem quid est, sine his cur vivere velimus? Mihi vero cum his ipsis vix: his autem detractis, ne vix quidem. Sed hæc coram, & sæpius. ¹⁰ Migrationem & emptionem feliciter evenire volo, tuumque in ea re consilium probo. Cura ut valeas.

⁵ Antiochinas] Ut ea Varro disputans exponeret, quæ Antiochus Ascalonita, Academicus Philosophus, contra Philonem dixerat, & scripserat. *Manus.*

⁶ Philonis] Qui novam Academiam, ex Arcefilæ sententia, quasi meliorem veterem tuebatur. *Idem.*

⁷ De nobis] Non de aliis personis, ut jam de Antiocho, Philone, *Cæsar.*

⁸ Superiorum temporum fortuna] Quod adhuc cessavimus, condonetur Reip. quæ nos

alio rapuit. *J. F. Gron.*

⁹ Hæc ipsi] Hæc vero tempora præstare ipsi debemus: nobis horum temporum reddenda ratio est. Otium enim habemus. *Manus.* Lego: hæc ipsi &c. scilicet horum temporum causam. Nunc sublatum est iste Reip. obtentus: & si peccemus, non possumus de legare culpam, sed ipsi ea tenemus. *Gron.*

¹⁰ Migrationem] in domum nuper emptam. *Manus.*

De hac epistola, vide *Att.* XIII. 25.

DOLABELLA CICERONI S. D.

IX. **S**I vales, gaudeo: & ipse valeo, & Tullia nostra reætæ valet. Terentia minus belle habuit: sed certum scio jam convaluisse eam. Præterea restissime sunt apud te omnia. Etsi nullo tempore in suspicionem tibi debui venire, partium causa potius, quam tua, tibi suadere, ut te aut cum Cæ-

ARC. Dolabella facero suo suadet, ut se referat; quod idem Cælius susceperat lib. VIII. vel cum Cæsare conjungat, vel in otium se epis. 16. *Anno U. C. 705.*

Cæsare nobiscumque jungeres, aut certe in otium referres: præcipue nunc jam inclinata victoria, ne possum quidem in ullam aliam incidere opinionem, nisi in eam, in qua scilicet tibi suadere videar, quod pie tacere non possum. Tu autem, mi Cicero, sic hæc accipies, ut, si probabuntur tibi, si non probabuntur, ab optimo certe animo ac diligentissimo tibi & cogitata, & scripta esse judices. Animadvertis, Cn. Pompejum nec nominis sui, nec rerum gestarum gloria, neque etiam regum ac nationum clientelis, quas ostentare crebro solebat, esse tutum: & hoc etiam, quod infimo cuique contigit, illi non posse contingere, ut honeste effugere possit, pulso Italia, amissis Hispaniis, capto exercitu veterano, ¹ circumvallato nunc denique: quod ² nescio an ulli unquam nostro acciderit imperatori. Quamobrem, quid aut ille sperare possit, aut tu, animum adverte pro tua prudentia. Sic enim facillime quod tibi utilissimum erit consilii capies. Illud autem ³ a te peto, ut, si jam ille evitaverit hoc periculum, & se abdidit in classem, tuis rebus consulas: & aliquando tibi potius, quam cuivis, sis amicus. Satisfactum est jam a te vel officio, vel familiaritatis: satisfactum etiam partibus, & ei reipublicæ quam tu probabas. Reliquum est, ubi nunc est respublica, ibi simus potius, quam, dum illam veterem sequimur, simus in nulla. Quare velim, mi jucundissime Cicero, si forte Pompejus pulsus his quoque locis, rursus alias regiones petere cogatur, ut tu te vel Athenas, vel in quamvis quietam recipias civitatem. Quod si eris facturus, velim mihi scribas, ut ego, si ullo modo potero, ad te advolem. Quæcunque de tua dignitate ab imperatore

P p 2 erunt

¹ Veterano] Legimus in Suetonio, dixisse Cæsarem, cum iret adversus Pompeji legatos in Hispaniam, ire se ad exercitum sine duce, & inde reversurum ad duces sine exercitu. Quod res ipsa comprobavit. Collectio enim exercitus Pompejus in Pharsalia dimicavit. *Manus.*

² Circumvallato] Ad Dyrrhachium. *Idem.*

³ Nescio, an] Pro, fortasse, usurpat fæpe Cicero, Nescio, vel, Haud scio, majore

quodam elegantia, ut infra, epist. 14. Contigit enim tibi, quod haud scio an veniri. Et epist. 15. Est id quidem magnum, atque haud scio an maximum. Et de Orat. lib. II. Videtur-ne, quantum minus sit oratoris histotia? haud scio an hujusmodi orationis & oratoritate maximum. Ibidem: Magnum quoddam opus est, atque haud scio, an de humanis operibus longe maximum idem.

⁴ A te] Vis. Grut. omittunt 4.

erunt impetranda, qua est humanitate Cæsar, facillimum erit ab eo tibi ipsi impetrare: & meas tamen preces apud eum non minimum auctoritatis habituras puto. Erit tuæ quoque fidei & humanitatis curare, ut is tabellarius, quem ad te misi, reverti possit ad me, & a te mihi literas referat. Vale.

M. CICERO P. DOLABELLÆ S. D.

X. **N**ON sum ausus Salvio nostro nihil ad te literarum dare: nec mehercule habebam, quid scriberem, nisi te a me mirabiliter amari; de quo, etiam nihil scribente me, te non dubitare certo scio. Omnino mihi magis literæ sunt expectandæ a te, quam a me tibi. Nihil enim Romæ geritur, quod te putem scire curare: nisi forte scire vis, me inter Niciam nostrum & Vidium iudicem esse. Proferet alter (ut opinor) duobus versiculis expensum Niciæ: alter Aristarchus hos ⁴ ὀβελίσσει. Ego, tanquam criticus antiquus, iudicaturus sum, utrum sint ⁵ τῶ ποιητοῦ, an ⁶ παρὰ μὲν βέλγη μέντοι. Puto nunc dicere: Oblitusne es igitur fungorum illorum, quos apud Niciam? & ingentium ⁸ culinarum cum Sophia ⁹ Septimæ? Quid ergo? tu adeo mihi excussam severitatem veterem putas, ut ne in foro quidem reliquæ pristinae fron-

ARG. Inter Niciam & Vidium iudex in causa, ut videtur, pecuniaria, constitutus, quod grammaticus Niciæ erat, per iocum ad grammaticos addidit: etiam de P. Syllæ morte iocose scribit. Anno U. C. 708.

¹ Niciam] Hic est Curtius Nicias grammaticus, de quo Suetonius in libro de Grammaticis. Familiaris Dolabellæ fuit. Epist. ult. lib. XIII. ad Att. *Manus.*

² Alter] Vidius a Niciæ perit nummos quos eum sibi debere dicit, quos in Calendario suo, vel tabulis expenæ ei credidisse scriptum proferet. *Expensum ferre alicui est imputare alicui, erogatum alicui testari, scribere, dicere. Duobus versiculis est duobus titulis vel nominibus. J. F. Gronov.*

³ Alter Aristarchus] Ut Aristarchus olim, quos Homeri non esse versus arbitrabatur, obelisco notabat, ut induceretur tanquam

nothi: sic Niciæ versiculos illos, expensam sibi pecuniam indicantes, non agnoscebat, sed utque a Vidio dicebat. *Manus.*

⁴ ὀβελίσσει] Verum notat. *Idem.*

⁵ τῶ ποιητοῦ] Poetæ, Homeri. Jocum Cicero quaesivit in similitudine. Nam quæ, *Versiculis*, dixerat, & mox, *Aristarchus*; i- deo poetam nominavit; cum Vidium ipsum significet, qui versiculos illos scripserat. *Idem.*

⁶ Παρὰ μὲν βέλγη μέντοι] Interjecti: sic a Vidio facti, ut in Homeri poemate interjecti a ne- scio quo versus aliquot erant, de quibus Aristarchus iudicavit. *Idem.*

⁷ Oblitusne es] Quasi propter convictum damnare non possit. *Cellar.*

⁸ Culinarum] Alii *cochlearum* volunt. Alii aliud. J. F. Gronovius, *Squillarum.*

⁹ Septimæ] Subaudi, filia.

frontis appareant? Sed tamen suavissimum ¹⁰ συμβόλιον nostrum præstabo integellum; ¹¹ nec committam; ¹² nec habeat Bursa Plancus apud quem literas discat. Sed quid ago? cum mihi sit incertum, tranquillone sis animo, an, ut in bello, in aliqua majuscula cura negotiōve versere. Labor longius. Cum igitur mihi erit exploratum, te libenter esse risurum, scribam ad te pluribus. Te tamen hoc scire volo, vehementer populum sollicitum fuisse de P. Syllæ morte, ¹³ antequam certum scierit. Nunc querere desierunt, quomodo perierit. Satis putant se scire, quod sciunt. Ego cæteroqui animo æquo fero: ut nunc vereor, ¹⁴ ne hasta Cæsar's refrixerit. Vale.

¹⁰ Συμβόλιον] Convictorem nostrum non finam iacturam facere: significat, si pronunciarurus sit, debere videri, se pro eo pecuniam numeraturum. J. F. Gronov.

¹¹ Nec committam] Nec dabo tibi occasionem, si damnatus fuerit, per Cæsarem eum restituendi in integrum. Tacite reprehendit multa iudicia a Cæsare rescissa, & restitutos exules. *Idem.*

¹² Ne habeat Bursa] Ne ille tuo hoc beneficio devinctus Planco vestro Bursæ se dedere compellatur, & illum barbarum literarum elementis imbuere. Nam & hic fuerat

inimicus Ciceronis, & cum melioribus temporibus damnatus esset, a Cæsare civitatem receperat. *Manus.*

¹³ Antequam] Verebatur enim, ne falsum esset, quod esse verum cupiebat; quia P. Syllæ, quod & antea dictatore propinquo suo L. Syllæ, & postea Cæsare, proscriptorum civium bona emere consueverat, populo in primis odio erat. *Manus.*

¹⁴ Ne hasta Cæsaris refrixerit] Eundem etiam jocum movet isdem pene verbis in eadem persona, lib. XV. ep. 17.

CICERO DOLABELLÆ.

XI. **V**EL meo ipsius interitu mallet litteras meas desiderares, quam eo casu, quo sum gravissime afflictus: quem ferrem certe moderatius, si te haberem. Nam & oratio tua prudens, & amor erga me singularis, multum levaret. Sed cum brevi tempore, ut opinio nostra est, te sum visurus, ita me affectum offendes, ut multum a te possim juvari: non quo ita sim fractus, ut aut hominem me esse oblitus sim, aut fortunæ succumbendum putem: sed tamen hilaritas illa nostra, & suavitas, quæ te præter cæteros delectabat, erepta mihi omnīs est. Firmitatem tamen, & constantiam, si modo fuit ali-

ARG. Tulliolæ mortem, Dolabellæ, et statores a Dolabella refutari vult, ab eo iam post divortium, significat: suos obtre-

aliquando in nobis, eandem cognosces, quam reliquisti. Quod scribis prælia te mea causa sustinere, non tam id laboro, ut, si qui mihi obtristent, a te refutentur, quam intelligi cupio, quod certe intelligitur, me a te amari. Quod ut facias, te etiam atque etiam rogo, ignoscasque brevitati litterarum mearum. Nam & celeriter una futuros nos arbitror, & nondum satis confirmatus sum ad scribendum.

CICERO DOLABELLÆ.

XII. **G**RATULOR Bais nostris, si quidem, ut scribis, salubres repente factæ sunt: nisi forte te amant, & tibi assentantur, & tamdiu, dum tu ades, sunt oblita sui. Quod quidem si ita est, minime miror, calum etiam & terras vim suam, si tibi ita conveniat, dimittere. Oratiunculam pro Dejotaro, quam requirebas, habebam mecum; quod non putaram. Itaque eam tibi misi. Quam velim sic legas, ut causam tenuem & inopem, nec scriptione magnopere dignam. Sed ego hospiti veteri & amico munusculum mittere volui levius, crasso filo, cujusmodi ipsius solent esse munera. Tu velim animo sapienti, fortique sis: ut tua moderatio & gravitas aliorum infamet injuriam. Vale.

ARG. Dolabellæ gratulatur de Bajarum salubritate, & orationem pro Dejotaro mittit. Anno U. C. 708. 1 Aliorum] Cesarianorum.

CICERO DOLABELLÆ. S.

XIII. **C**AIUS Suberinus Calenus, & meus est familiaris, & Leptæ nostri familiarissimi pernecessarius. Is cum vitandi belli causa profectus esset in Hispaniam cum M. Varrone ante bellum, ut in ea provincia esset, in qua nemo nostrum, post Afranium superatum, bellum fore putarat: incidit in ea ipsa mala, quæ summo studio vitaverat. Oppressus

ARG. Rogat ut Suberino & Planio reditum in patriam a Cesare impetret, cosque ita excusat, ut ostendat, casu quodam & necessitate coactos Pompeji partes in Hispania secutos esse. Anno U. C. 708. 1 M. Varrone] Legato Pompeji in Hispania cum Afranio & Petrejo. Manu.

sus est enim bello repentino: quod bellum, commotum a Scapula, ita postea confirmatum est a Pompejo, ut nulla ratione se ab illa miseria eripere posset. Eadem causa fere est M. Planii² Heredis, qui est item Calenus, Leptæ nostri familiarissimus. Hoc igitur ambo tibi sic commendo, ut majore cura, studio, sollicitudine animi commendare non possim. Volo ipsorum causa: meque in eo vehementer & amicitia movet, & humanitas. Leptæ vero cum ita laboret, ut ejus fortuna videantur in discrimen venire; non possum ego, non aut proxime atque ille, aut etiam æque laborare. Quapropter, etsi sæpe expertus sum; quantum me amares, tamen sic velim tibi persuadeas, id me in hac re maxime judicaturum. Peto igitur a te, vel, si pateris, oro, ut homines miseros, & fortuna, quam vitare nemo potest, magis quam culpa, calamitosos, conserves incolumes: velisque per te, me hoc muneris cum ipsis amicis hominibus, tum municipio Caleno, quo-cum mihi magna necessitudo est, tum Leptæ, quem omnibus antepono, dare. Quod dicturus sum, puto equidem non valde ad rem pertinere, sed tamen nihil obest dicere. Res familiaris alteri eorum valde exigua est, alteri vix³ equestris. Quapropter cum his Cæsar vitam sua liberalitate concessit, nec est quod iis præterea magnopere possit adimi: reditum, si me tantum amas, quantum certe amas, hominibus confice. In quo nihil est præter viam longam; quam idcirco non fugiunt, ut & vivant cum suis, & moriantur domi. Quod ut enitare, contendasque, vel potius ut perficias (posse enim te, mihi persuasi) vehementer te etiam atque etiam rogo.

² Heredis] Non dubito, quin sit hoc Planii cognomen. Itaque scripti prima littera masculula. Item.

³ Qui est item Calenus] Hæc plane insulsa sunt, & nullius sensus. Rescripti ex Hirtorpiano: qui est item ut Calenus. Non male etiam sext. Pal. qui est item uti Calenus Leptæ nostri familiarissimus. Gravius. Opinino aliud, opinor, agebat vir doctissimus: nam Calenus non est hic nomen ho-

minis, sed loci. Qui est item Calenus, hoc est, qui est æque Calenus, five ex municipio Caleno; ac Suberinus ille, de quo supra. Olivetius.

⁴ Quem omnibus antepono] Non omnibus plane hominibus, (non enim Leptæ tantum tribueret) sed omnibus Calenis. Nam & Leptæ ex eodem erat municipio. Man.

⁵ Equestris] Quadraginta millia festerium.

CICERO DOLABELLÆ CONSULI S.

XIV. **E**TSI contentus eram, mi Dolabella, tua gloria, fatisque ex ea magnam latitiam voluptatemque capiebam; tamen non possum non confiteri, cumulari me maximo gaudio, quod vulgo hominum opinio socium me adscribat tuis laudibus. Neminem conveni (convenio autem quotidie plurimos: sunt enim permulti optimi viri, qui valetudinis causa¹ in hæc loca veniant; præterea ex municipiis frequentes necessarii mei) quin omnes, cum te² summis laudibus ad cælum extulerunt, mihi continuo maximas gratias agant. Negant enim se dubitare, quin tu, meis præceptis & consiliis obtemperans, præstantissimum te civem & singularem³ consulem præbeas. Quibus ego quanquam verissime possum respondere, te, quæ facias, tuo iudicio & tua sponte facere, nec cujusquam egere consilio: tamen neque plane assentior, ne imminuam tuam laudem, si omnis a meis consiliis profecta videatur: neque valde nego. Sum enim avidior etiam, quam satis est, gloriæ. Et tamen non alienum dignitate tua, quod ipsi Agamemnoni, regum regi, fuit honestum, habere aliquem in consiliis capiendis Nestorem: mihi vero gloriosum, te juvenem consulem florere laudibus, quasi alumnum disciplinæ meæ.⁴ L. quidem Cæsar, cum ad eum ægrotum Neapolim venissem, quanquam erat oppressus totius corporis doloribus, tamen antequam me plane salutavit, O mi Cicero, inquit, gratulor tibi, cum tantum vales apud Dola-

ARG. Laudat Dolabellam, quod columnam, quasi aram mortuo Cæsari, ut deo, erectam, evertit, & animadversione in eos qui contra libertatem tumultuabantur, usus fuerit. Scripta paulo post necem Cæsaris. Anno U. C. 709.

¹ In hæc loca] Bajas. Epist. 10. Man.

² Summis laudibus] Ob everfam columnam & aram. Epist. 2. lib. XI. & 1. lib. XII. & ad Att. epist. 15. 16. 19. lib. XIV. Idem.

³ Consulem] Interfecto Cæsare, Dolabella cum fascibus tanquam consul in forum

venit. Nam eum sibi Cæsar, iturus ad bellum Parthicum, suffecerat. Idem.

⁴ L. Cæsar] Julia, M. Antonii matris, frater; avunculus igitur Antonii. Hunc Antonius, oppressa rursus post obitum Cæsaris rep. necandum Octavio tradidit; Octavius ei Ciceronem. Sed cum ad eum interficiendum milites ab Octavio missi venissent, conmissio fugit ad Juliam forem: quæ fratrem, obiecto percussoribus corpore, clamans Antonii matrem una cum fratre necandam, incolumem servavit. Idem.

Dolabellam, quantum, si ego apud⁵ sororis filium valem, jam salvi esse possemus. Dolabellæ vero tuo & gratulor, & gratias ago: quem quidem post te consulem, solum possumus vere consulem dicere. Deinde multa de facto, ac de re gesta: tum nihil magnificentius, nihil præclarior actum unquam, nihil reipublicæ salutarior. Atque hæc una vox omnium est. A te autem peto, ut me hanc quasi falsam hereditatem alienæ gloriæ sinas cernere: meque aliqua ex parte in societatem tuarum laudum venire patiari. Quanquam, mi Dolabella, (hæc enim jocatus sum) libentius omnes meas, si modo sunt aliqua meæ, laudes ad te transfuderim, quam aliquam partem exhauserim ex tuis. Nam, cum te semper tantum dilexerim, quantum tu intelligere potuisti: tum his tuis factis sic incensus sum, ut nihil unquam in amore fuerit ardentius. Nihil est enim (mihi crede) virtute formosius, nihil pulchrius, nihil amabilius. Semper amavi (ut scis) M. Brutum, propter ejus summum ingenium, suavissimos mores, singularem probitatem, atque constantiam: tamen idibus Martiis tantum accessit ad amorem, ut mirarer locum fuisse augendi in eo, quod mihi jampridem cumulatum etiam videbatur. Quis erat, qui putaret ad eum amorem, quem erga te habebam, posse aliquid accedere? tantum accessit, ut mihi nunc denique⁶ amare videar, antea dilexisse. Quare quid est quod ego te hortor, ut dignitati & gloriæ servias? Proponam tibi claros viros, quod facere solent qui hortantur? neminem habeo clariorem, quam teipsum. Te imitere oportet: tecum ipse certes. Ne licet quidem tibi jam, tantis rebus gestis, non tui similem esse. Quod cum ita sit, hortatio non est necessaria: gratulatione magis utendum est. Contigit enim tibi, quod haud scio an nemini, ut summa severitas animadversionis non modo non invidiosa, sed etiam popularis esset, & cum bonis omnibus, tum infimo cuique gratissima.

Tom. VII.

Q q

⁵ Sororis filium] M. Antonium, Dolabellæ collegam in consulatu. Idem.

⁶ Amare videar, antea dilexisse] Diligere levius est, quam Amare. In epistola ad M. Brutum: Clodius valde me diligit, vel, ut ἐφρανετορος, valde me amat. Epist. 47. lib.

XIII. Quid ego tibi commendem eum, quem tu ipse diligit? sed tamen, ut sciret eum non a me diligi solum, verum etiam amari, ob eam rem tibi hæc scribo. Terentius quoque ut diversâ posuit in Eun. Act. 1. sc. 2. vers. 16. Manus.

ma. Hoc si tibi fortuna quadam contigisset, gratularer felicitati tuæ: sed contigit magnitudine cum animi, tum etiam ingenii, atque consilii. Legi enim concionem tuam: nihil illa sapientius. Ita pedetentim & gradatim tum⁷ accessus a te ad causam facti, tum recessus, ut res ipsa⁸ maturitatem tibi animadvertendi omnium concessu daret. Liberasti igitur & urbem periculo, & civitatem metu: neque solum ad tempus maximam utilitatem attulisti, sed etiam ad exemplum facti. Intelligere debes in te positam esse rempublicam, tibi que non modo tuendos, sed etiam ornandos esse illos viros, a quibus initium libertatis profectum est. Sed his de rebus coram plura propediem, ut spero. Tu, quoniam rempublicam, nosque conservas, fac ut diligentissime te ipsum, mi Dolabella, custodias.

⁷ Accessus a te ad causam facti] Accessisti ad rem narrandam ita pedetentim & gradatim, indeque ita recessisti, non ut impetu quodam & temeritate raptus ad animadvertendum videreris, sed ut ipsa res, a te pruden-

ter explicata, hortaretur te ad celerem animadvertionem, omnium concessu. *Idem.*
⁸ Maturitatem animadvertendi] In eos, qui columnam excrexant. *Idem.*

CICERO PÆTOS.

XV. **D**UABUS tuis epistolis respondebo: uni, quam triduo ante acceperam a Zetho; alteri, quam attulerat Phileros tabellarius. Ex prioribus tuis literis intellexi, pergratam¹ tibi esse curam meam valetudinis tuæ: quam tibi perfectam esse gaudeo. Sed, mihi crede, non perinde, ut est reapse, ex literis perspicere potuisti. Nam cum a fatiis multis (non enim possum aliter dicere) & coli me videam, & diligi; nemo est illorum omnium mihi te jucundior. Nam quod me amas, quod id & jampridem & constanter facis, est id quidem magnum, atque haud scio an maximum: sed tibi

ARG. Duabus epistolis responder, priori, de valetudine, & illius in se amore, ac jucunditate; alteri, nihil referre, utrum Roma sit: an Neapoli, cum Romæ unius muti regantur omnia. Scripta paulo ante, quam Cæsar ad Hispaniense bellum exiret. *Anno*

U. C. 707.

¹ Tibi esse curam] Ita esse in suis libris testantur Manutius & Conradus: non video igitur, quare Gruterus & Grævius hic lacunam cum Victorio agnoscere maluerint. *Olivet.*

tibi commune cum multis. Quod tu ipse tam amandus es, tamque dulcis, tamque in omni genere jucundus, id est proprie tuum. Accedunt non Attici, sed saliores quam illi Atticorum, Romani veteres atque urbani sales. Ego autem (existimes licet quod lubet) mirifice capior factiis, maxime nostratibus, præsertim cum eas videam primum² oblitas Latio tum, cum in urbem nostram est infusa³ peregrinitas, nunc vero etiam⁴ braccatis & transalpinis nationibus, ut nullum veteris leporis vestigium appareat. Itaque te cum video, omnes mihi⁵ Granios, omnes Lucilios, (vere ut dicam) Crassos quoque, & Lælios videre videor. Moriar, si præter te quemquam reliquum habeo, in quo possim imaginem antiquæ & vernaculæ festivitatis agnoscere. Ad hos lepores cum amor erga me tantus accedat, miraris, me tanta perturbatione valetudinis tuæ tam graviter exanimatum fuisse? Quod autem altera epistola purgas te, non distulsiorem mihi emptionis Neapolitanæ fuisse, sed auctorem commorationis urbanæ; neque ego aliter accepi. Intellexi tamen idem, quod his intelligo literis, non existimasse te mihi licere, id quod ego arbitrabar, res has non omnino quidem, sed magnam partem relinquere. ⁶ Catulum mihi narras, & illa tempora. Quid simile? Ne mihi quidem ipsi tunc placebat diutius abesse ab reipublicæ custodia. Sedebamus enim in puppi, & clavum tenebamus: nunc autem vix est in sentina locus.⁷ An minus multa senatus-consulta futura putas, si e-

Q q 2 go

² Oblitas] Inquinatas ac maculatas Latiorum municipum sermone atque formulis. Ab oblitus. Cellar. Videtur J. F. Gronovius deducere illud ab oblitus. Desisse, inquit, Latium nostrum. Supra lib. VII. epist. 31. Exaruisse iam veterem urbanitatem. Non ita bene. *Olivet.*

³ Peregrinitas] Cum Latinis data civitas est: quorum consuetudo Romanum sermonem infulcavit. Peregrini autem ab initio Latini Romæ vocabantur. *Manut.*

⁴ Braccatis & transalpinis nationibus] Gallia Braccata, quæ cis Alpes fuit, dicebatur provincia Narbonensis, a genere vestimentis: Comata vero, quæ Romanis antequam a C. Cæsare superaretur, non parit, dicta

a comis aleutis. Hic Cicero jocatur, non sine Romacho, in Cæsarem, qui Gallis quibusdam, non modo cisalpinis, verum etiam transalpinis civitatibus dederat: ex quibus nonnullos etiam in senatum recepit. *Idem.*

⁵ Granios] De Granio præcone, lib. II. de Orat. cap. 60. & in Bruto, cap. 43.

⁶ Catulum] Q. Catulum, ejus filium, qui cum C. Mario consul fuit. *Mibi narras:* Ais ab reip. custodia nunquam discessisse. *Manutius.*

⁷ An minus multa S. C.] Abesse mihi licet nullo reip. damno. Non enim, si ego Romæ non sim, ideo minus multa Senatus-consulta fient. *Idem.*